

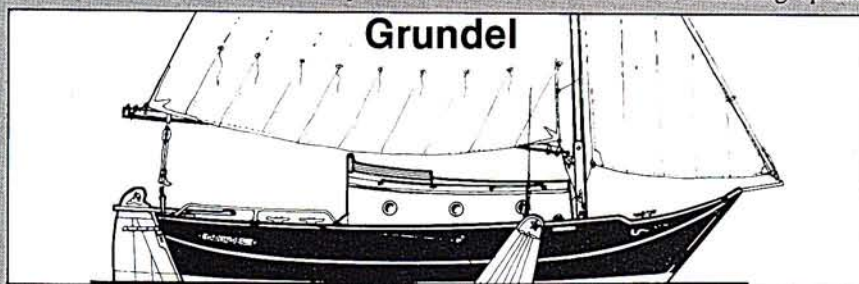
Varen met een kleine platbodem door Nederland I

De grundel Nomade

Met het grundeljacht Nomade maakte het zeilersechtpaar Ank en Jan Kooijman onlangs enkele tochten door Nederland. Ze varen allebei al vanaf hun jeugd, Ank als kind in een houten zeilsloep, Jan op de beurtschepen van zijn vader en grootvader. Later hebben ze samen jarenlang onder andere de zeilinstructies van de werf Kooijman en de Vries verzorgd. Het hierna volgende verslag zal gaan over de verschillende zeilgebieden die ze bezochten, over de grundel Nomade en hoe daarmee veilig en plezierig kan worden gevaren.

Het kajuitjachtje waarmee de tochten zijn gemaakt is een stalen Aalsmeerse grundel, ontworpen door J. K. Gipon en

lengte over		grootzeil	14,77 m ²
stevens	6,65 m	stagfok	5,08 m ²
breedte over		kluiver	4,77 m ²
spant	2,53 m	stahoogte	
grootste			1,50/1,30 m
breedte	2,63 m	slaapplaatsen	4
diepgang	0,45 m	bouwwijze	staal
watervrpl.		ontwerp	J. K. Gipon
	ca. 2,5 m ³		

gebouwd door Kooijman en de Vries in Deil. De lengte over de stevens is maar 6,65 meter, een klein jachtje dus. Niettemin is het ruim genoeg om er met zijn tweeën wekenlang op te verblijven. De bescheiden afmetingen, met name de geringe diepgang van nog geen halve meter, maken dat het in alle kleine wtertjes kan varen. Daarnaast is het scheepje mans genoeg om ook groter water, zoals dat van Zeeland, het IJsselmeer en de Wadden te bezoeken.

Thuishaven Ouddorp

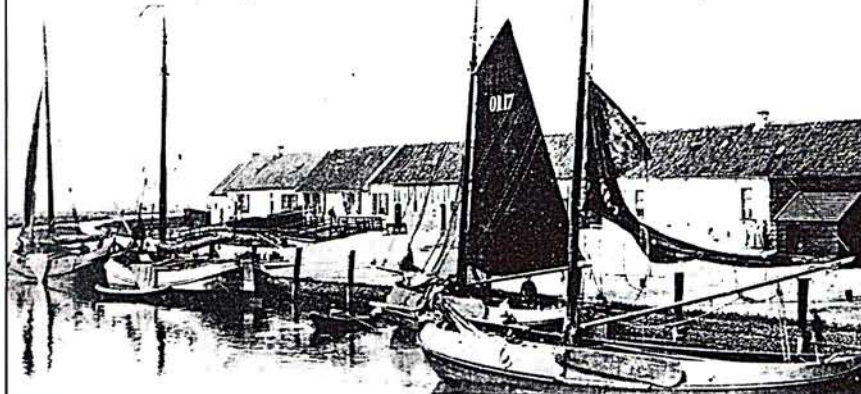
Onze thuishaven ligt op Goeree-Overflakkee, nog net in Zuid-Holland dus, zuidwaarts uitziend op het water van het Grevelingenmeer, dat ontstond toen deze zeearm door dammen werd afgesloten. Het vissershaventje van Ouddorp – de dorpskern ligt trouwens ruim een kilometer landinwaarts – is door die afdamming van een levendige tijhaven tot een haven met stilstaand water geworden. Oude foto's getuigen er van hoe het vroeger was. In het meer wordt tegenwoordig nog met twee vissersschepen, de OD 14 en de OD 16, op paling gevisst.

De vissers die na de afsluiting op zee

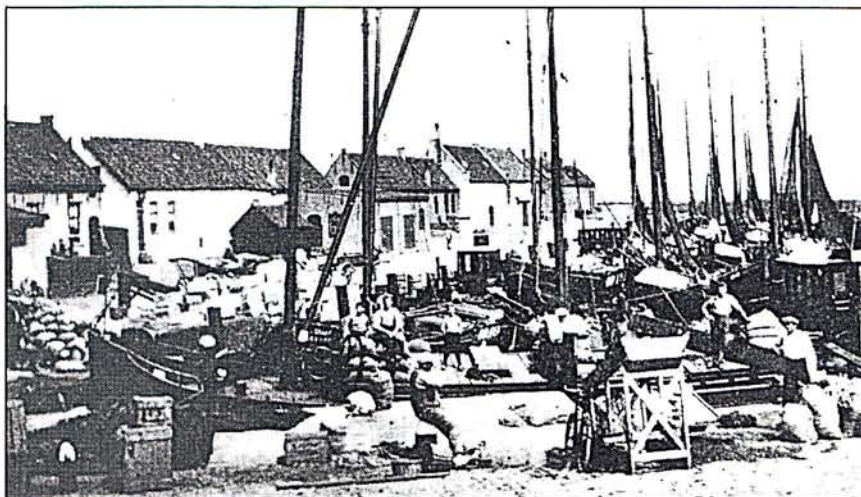
Zijaanzicht van een 6,65 meter Grundel, waarin de zeer voorlijke stand van de mast duidelijk uitkomt, evenals de dientengevolge betrekkelijk lange giek. Door die voorlijke maststand blijft er voldoende lengte voor een ruime kajuit en een flinke kuip, zonder dat het noodzakelijk is de mastkoker op het kajuitdak te plaatsen.

wilden blijven vissen moesten uitwijken naar Stellendam aan het Haringvliet, want deze haven heeft via een zeesluis in de Haringvlietdam het contact met de zee behouden. Een dergelijke sluis was de Grevelingen niet gegund. Wel is er onlangs een vissluis in de Brouwersdam aangelegd om de vis de gelegenheid te geven van en naar zee te gaan en om af en toe het water „door te spuien”. Die vissluis is de kwaliteit van het zoute water en de visstand zeer ten goede gekomen, zozeer zelfs dat er weer een goed leefmilieu voor oesters is ontstaan.

Bij het vertrek van een aantal schepen werd de vrijkomende ruimte toegewezen aan de Watersportvereniging „Goeree”, die hiermee, toen ook de voormalige loods van de reddingboot als clubhuis kon worden aangekocht, een uniek onderkomen voor zijn leden verwierf. Wat in de haven van Ouddorp wel onveranderd is gebleven, dat zijn de verhalen van de zee die door de oude vissers worden verteld. Elke dag zie je ze verschijnen op de kade, vanwaar ze vroeger met hun schepen vertrokken. Dan komen de verhalen los over het harde en tevens goede leven van vroeger. Ook de bewoners van de Havenkade en de eigenaren

De haven van Ouddorp ver voor de Tweede Wereldoorlog. De huizen zijn in die oorlog op last van de Duitsers afgebroken. Bij de herbouw in 1950 heeft de architect het oude karakter zo goed mogelijk weten te handhaven, zoals op één van de volgende foto's is te zien.

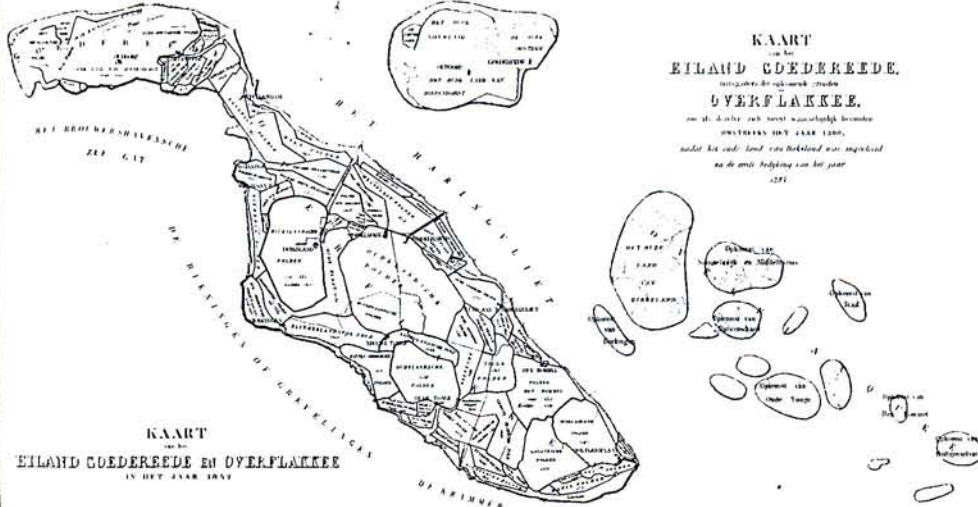

Het kon destijds in de Ouddorpse haven best druk zijn met ladende en lossende schepen, vooral bijvoorbeeld tijdens de bietentijd.

De haven van Ouddorp zoals die er tegenwoordig uitziet met de na de oorlog herbouwde huizen. Op de voorgrond de OD 14, waarmee beroepsmatig op paling wordt gevist; daarnaast de OD 20 die als sportvissersboot in gebruik is. Tegenover deze twee het voormalige beurtvaartscheepje van Bram de Graaff.

van de plezierjachtjes horen tot die groep; ze hebben zelf vroeger als visser gevaren of zijn van schippersfamilie: Janny en Piet Grinwis, voor wie het stuurwiel van hun comfortabele motorboot de verbinding betekent met de binnenvaart van vroeger; Sjors Moerkerken, die eerst op het schip van zijn vader, later met zijn eigen scheepje zijn levenlang voor de Zeeuwse kust heeft gevist en daarbij vele stoute stukjes heeft uitgehaald zoals een ieder weet; Bram de Graaff die met zijn beurtscheepje op Rotterdam voer en die met dat schip zo feilloos manoeuvreert dat het een lust is om naar te kijken; Maarten Bezuijen de vroegere reddingbootcommandant van Ouddorp. En zo zijn er nog vele anderen; ook erft het over van vader op zoon(s) getuige de ledenlijst van de watersportvereniging.

De Grevelingen

Het waait bijna altijd op de Grevelingen. Laatst zag ik een staatje waarop de gemiddelde windsterkten over een bepaalde periode waren samengebracht. Daaruit bleek dat bijvoorbeeld de gemiddelde windsterkte voor Deelen over die periode 4,3 meter per seconde bedroeg en voor Vlissingen 5,4. Percentsgewijs is dat voor Vlissingen dus heel wat meer. Het aantal dagen met wind van meer dan 10 meter per seconde was in die periode voor Deelen 5 en voor Vlissingen 9. Ook verandert de wind op de Grevelingen, soms snel in kracht, zoals alle plaatselijke zeilers weten en de bezoekers tot hun onaangename verrassing ervaren.

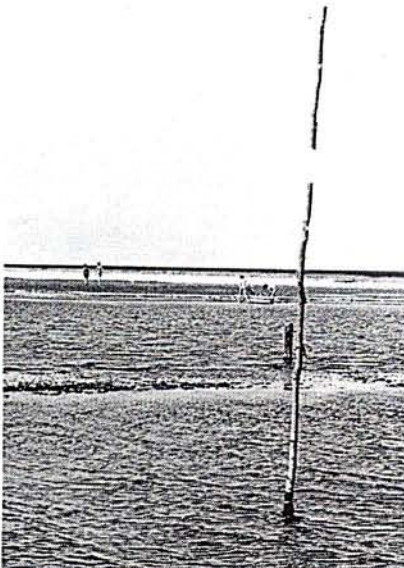
De kaart van dit watergebied ziet er op de atlas van vroeger heel wat anders uit dan die van nu. Veel meer geulen en eilandjes. Zelfs Goeree-Overflakkee bestond destijds uit meer delen, zoals op oude kaarten te zien is. Er is in de loop der eeuwen nogal wat veranderd. Het inmiddels ontstane Grevelingenmeer heeft voor de waterrecreatie vele voordelen gebracht. Een groot en gevarieerd watergebied is ontstaan, met daarin verschillende drooggevalen zandplaten: de Veerman, de Hompelvoet en de kleinere platen voor Brouwershaven. Sommige gedeelten zijn gereserveerd als natuurgebied. De Hompelvoet heeft een grote kolonie sterns en mag van half April tot half Augustus niet worden betreden. Voor de watersport heeft het meer beschutte zowel als minder beschutte gedeelten. De geschiktheid voor de watersport is nog vergroot door de aanleg van twee nieuwe eilanden met mooie steigers voor tientallen, ook diepstekende jachten, namelijk eerst die van het recreatie-

eiland „Archipel” en later die van het recreatie-eiland bij de Kabbelaarsbank.

Naar Herkingen

Ons reisdoel is het Veerse Meer, met Herkingen op de Grevelingen als eerste pleisterplaats. We vinden van ons zelf dat we in het dagelijkse leven nogal bezige lieden zijn, maar we bekennen volmondig dat we in uiterst luie wezens

Het Grevelingenwater zoals het er thans uitziet. De stenen dammetjes dienen om de afkalving van de eilanden tegen te gaan. Toen deze dammetjes voor het eerst werden gestort verdwenen ze telkens weer onder water, zodat wij gingen geloven dat men hiermee eeuwigdurend aan het werk kon blijven; maar na verloop van tijd hield het wegzakken op. Het is nu zo, dat de meeste eilanden op deze wijze zijn beschermd en wel zodanig dat tussen het eiland en de stenen dam een strook water van geringe diepte over is. De prik op de voorgrond markeert de 1.50 meter dieptelijn, maar men moet er op bedacht zijn dat die diepte sterk kan variëren, al was het alleen maar vanwege het spuien.

◀ *Het linkergedeelte van deze illustratie geeft Goeree-Overflakkee weer omstreeks 1842. Het rechtergedeelte, dat zich laat situeren omstreeks het jaar 1300, maakt duidelijk dat er in die tijd nog lang niet sprake was van één eiland, want er waren nog slechts een groot aantal kleine eilandjes die pas later door bedijking tot één geheel zijn samengevoegd. Wat moet daar eeuwenlang de Zeeuwse spreuk werkelijkheid zijn geweest: „Luctor et emergo, ik worstel en kom boven”.*

veranderen zodra we aan boord stappen. Die traditie handhaven we ook ditmaal moeiteloos. Dit betekent dat we een eindje buiten de haven van Ouddorp prompt voor anker gaan om lekker uitgebreid te lunchen en een dutje te doen. Als we tenslotte ankerop gaan in westelijke richting, met bestemming Herkingen aan de oostelijke kant van het Grevelingenmeer, blijkt de wind inmiddels flink toegenomen te zijn tot zo'n 5 à 6 Beaufort. Tijd dus om een rif te steken. Wij varen in principe volgens de richtlijn: windkracht 5 eerste rif, windkracht 6 tweede rif, windkracht 7 niet meer varen. Dat laatste lukt natuurlijk niet altijd, maar onze *Nomade* vindt dan het leven niet aangenaam meer.

Het reven doen we zo dat we beginnen met alleen het grootzeil te verkleinen en niet de fok. Hiermee wordt de loefgierigheid tegengegaan die optreedt als het harder gaat waaien. De meeste schepen worden loefgierig als de wind toeneemt, maar bij onze *Nomade* is dat nog extra het geval omdat de mast erg voorlijk staat. Die giek is daardoor erg lang. Deze brengt bij achterlijke wind het grootzeil ver buitenboord, hetgeen een groot oploevend effect heeft. Omdat we met een achterlijke bries van Ouddorp naar Herkingen varen, blijft de *Nomade*, ondanks het rif in het grootzeil, toch nog enigszins loefgierig. We accepteren dit ongerief, zonder een tweede rif in het grootzeil te steken, omdat later op grote gedeelten van de tocht de fok te loevert kan worden gevoerd, waardoor de loefgierigheid goeddeels verdwijnt.*

* Voor een uitvoerige beschrijving hoe op een platbodem het reven gebeurt, zie J. W. Kooijman: *Varen met platbodems*, De Boer Maritiem, Bussum 1980.

Nomade heeft het naar de zin en bruist erdoorheen. We nemen de route door de „Hals” tussen de Veermansplaat en het eiland Goeree-Overflakkee, die met deze windrichting geheel bezeild is. We passeren de schorren van Flakkee, een natuurgebied waar onlangs een bijzonder fauna-experiment van start is gegaan. Er zijn daar zogenaamde „Lakenvelders” uitgezet, die er het hele jaar vrij kunnen rondlopen. Lakenvelders zijn koeien die destijds door emigranten vanuit Nederland naar Canada en Australië zijn meegenomen, maar in Nederland zelf zijn verdwenen. Dit koeienras kan 's winters buiten blijven en zonder noemenswaardig ingrijpen van de mens in deze natuurlijke omgeving leven. Zelfs een nog ouder ras, dat van de oeros, is volgens de laatste berichten op de schorren teruggekeerd.

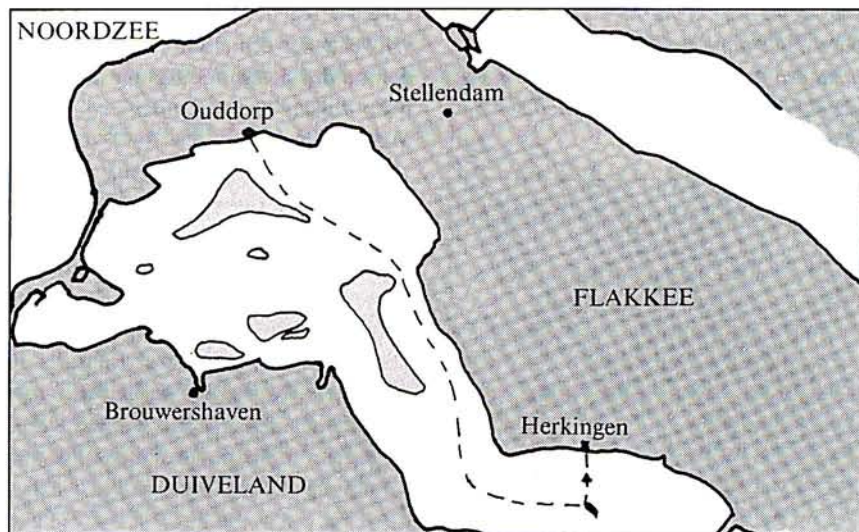
Op het water van de „Hals” bevinden zich grote groepen zwanen. Het lijkt wel of er in de loop van de tijd steeds meer bijkomen. Af en toe vliegen er een paar op om een eind verder neer te strijken bij een andere groep. Het opstijgen en landen van deze grote vogels is spectaculair. Vooral het landen, als ze met hun poten vooruit in glijvlucht op het water neerstrijken. Tijdens weekeinden hebben we vele malen 's avonds geankerd op een plek die gelegen is in de buurt van deze zwanengroep. Daarbij hadden we de gelegenheid iets aardigs waar te nemen uit het zwanen-familieleven. Elke

In alle seizoenen is de vogelrijkdom van de Grevelingen groot. Wel wisselen de vogelsoorten naarmate het jaargetijde verandert.

dag was het namelijk zo dat een aantal jonge zwanen bezig was te fourageren op een plek aan de overzijde, zodat het brede vaarwater hen scheidde van de oudere zwanen. En iedere avond, stevast tegen zonsondergang, stegen uit de groep van de oude zwanen enige boden op, die naar de groep jonge zwanen toevlogen om ze te gaan ophalen. Géén

jonge zwaan die het hart had achter te blijven. Een bijna menselijke situatie. Het Grevelingenmeer is trouwens een eldorado op het gebied van de fauna. Allerlei bijzondere vogelsoorten zijn er. Vaste bewoners, zoals de zwanen, maar ook doortrekkers, vooral tijdens het wisselen van de seizoenen. Een van de weinige keren in ons leven dat we een ijsvogeltje hebben gezien was die in de haven van ons bloedeigen Ouddorp. De andere keren zagen we dit vogeltje midden in Den Haag en op het riviertje de Linge. Uit onze ervaring in Den Haag wisten we al dat de ijsvogel er geen been in ziet op onverwachte plaatsen te verschijnen, maar dat hij ook het zoute water niet schuwt, was nieuw voor ons. Hij zat op het boord van een van de vissersboten. Plotseling leek het erop alsof een mus zich in het water liet vallen. Onze ogen, groot van verbazing, zagen dit tafereel zich telkens herhalen. De inderhaast te voorschijn gehaalde verrekijker onthulde het bonte vederkleed en het scherpe snaveltje van de ijsvogel, die bezig was telkens weer vanaf het schip naar voedsel te duiken.

Uit de kaart van het Grevelingenmeer blijkt dat de eilandjes zich in het midden en westen bevinden. Zij bieden daar een aantal beschutte ankerplaatsen

HERKINGEN dat gy hier niet Raan .
Is klein — brengt weinig voordeel aan —
Het heeft door 't water veel geleden .
En nuchte vaak door tegenheden —
Dit dorp waard zeldk herdicht — zijn oord
Bragt trecken in elk grannen voort.

Dit plaatje van Herkingen met het bijbehorende gedichtje uit vroeger tijden geeft aan dat Herkingen in de eerste plaats het karakter had van een boerendorp. Zo zou men het ook tegenwoordig wel kunnen aanduiden, maar er zijn ook andere activiteiten bijgekomen. Met name heeft Herkingen door middel van een flink aantal zomerwoningen en door de nieuwe jachthaven zich positief opgesteld ten opzichte van het land- en watertoerisme.

Op de Grevelingen zijn, behalve de „normale” bewoners zoals ganzen, wulpen, kluten, aalscholvers en allerlei soorten eenden, ook meer bijzondere vogels te zien, die men zuidelijker zou verwachten: flamingo's en zelfs één enkele keer een pelikaan. Het meer herbergt, zoals eerder vermeld, een belangrijke sternkolonie. Het grote eiland de Hompelvoet midden in de Grevelingen is voor deze vogelsoort gereserveerd. Tijdens het broeden mag geen mens het eiland betreden en waken vogelwachters dag en nacht over de rust van deze schuwe vogel. Soms, bij onraad, zwermen hele wolken van deze krijssende witte furies omhoog om vervolgens weer terug te keren op hun nest.

Herkingen is alleen via een lange gebagereerde geul te bereiken, want het Grevelingenmeer is daar ter plaatse erg ondiep. We vinden zonder moeite de ingang van de geul, die door kopbakens is gemarkeerd. Probeer maar niet een stuk van de omweg af te snijden door ergens halverwege tussen de bakens en de haven in de geul te komen. Het is ons weliswaar bij toeval eens gelukt, maar het is ons ook een keer gebeurd dat de scheg van de *Nomade* in onzachte aanraking kwam met stenen die in de glooiing van de geul lagen.

In de oorspronkelijke versie heeft *No-*

made geen scheg; die is pas later onder het vlak aangebracht tot de door het Stamboek toegelaten hoogte: twee procent van de waterlijn lengte ter plaatse van het grootspant en drie procent achter het roer. Die verandering had de bedoeling de grondel beter manoeuvreerbaar te maken, in de eerste plaats bij het varen op de motor en in de tweede plaats bij het alléén zeilen. Het is nu zo dat *Nomade* zich erg gemakkelijk laat besturen in havens en sluizen, vooruit en achteruit, ook als er een hinderlijke dwarswind staat en als er weinig manoeuvreerruimte is. En indien de zeilen moeten worden gehesen of gestreken, zonder dat iemand anders aan de helmstok staat, gaat dat tegenwoordig veel beter, omdat het scheepje rustiger blijft liggen. Sommigen zijn van mening dat door die scheg ook hoger aan-de-wind kan worden gevaren. Wij betwijfelen dat, omdat zo'n lange scheg veel weerstand op levert. Een bijkomend voordeel van de onder het hele vlak doorlopende scheg is het feit dat hij het vlak beschermt bij het aan de grond lopen of bij het in aanraking komen met een stenen dammetje zoals ons destijds gebeurde. De nieuwe haven van Herkingen aan het eind van de geul ligt net buitendijks tegen het dorp aan. Hij is pas enkele jaren geleden gegraven en heeft allerlei waardevolle voorzieningen: degelijke

Ankeren op de Grevelingen achter het stenen dammetje rond een eiland. Op de voorgrond twee kieljachten en een motorboot. Helemaal rechts op de foto is nog juist een kleine platbodem te zien die geankerd ligt tussen het dammetje en het eiland.

steigers, schone toiletten en douches, een functioneel kantoorje van de havenmeester, een parkeerplaats en ten slotte het dorp dichtbij op loopafstand voor het doen van inkopen.

Hier vindt *Nomade* de eerste comfortabele pleisterplaats. Dat we nu al prompt een uitzondering maken op onze regel om zo weinig mogelijk in havens te overnachten heeft goede redenen: zoals op het kaartje van het Grevelingenmeer te zien is zijn de eilanden, die een beschutte ankerplaats kunnen opleveren, allemaal in het westelijke gedeelte van het meer gelegen. Er is daar altijd wel een ophortje te vinden, voor kieljachten buiten de stenen dammetjes rond de eilanden, voor een kleine platbodem soms zelfs tussen het eiland en zo'n dammetje in. Wij kennen een aantal van die plekjes waar *Nomade* een veilige ankerplaats heeft, ook als de wind 's nachts mocht gaan draaien.

Hier vóór de haven van Herkingen is het meer één grote kom zonder enige onderbreking door eilandjes. Bovendien weten we uit ervaring, dat de ankergrond er bepaald niet ideaal is. Zoals men door het zeer heldere water duidelijk kan zien groeit hier erg veel zeegras. Na verloop van tijd sterft het af en komt het op de bodem te liggen in een dikke drabberige laag, waarin een anker weinig houvast vindt. Twee redenen dus om hier niet buiten de haven te overnachten. Daar komt nog bij dat verwacht moet worden dat de krachtige wind voorlopig nog niet zal gaan liggen; *Nomade* zou ons dit keer vrijwel zeker een slechte nachtrust bieden omdat de grondel achter het anker behoorlijk te keer zal gaan.

Wordt vervolgd.

